

Maria Brykowska
Zakład Architektury Polskiej PW
Warszawa

KOŚCIÓŁ JEZUITÓW W ŁUCKU I ARCHITEKTURA ZAKONU JEZUITÓW NA WOŁYNIU I PODOLU W 1. POŁOWIE XVII WIEKU

Ten ważny temat dla dziejów architektury na wschodnich obszarach Rzeczypospolitej nie był dotąd rozpatrywany nie tylko ze względu na ograniczone możliwości badań w terenie, ale i często brak materialnych relikwów wspaniałych niegdyś kolegiów i kościołów jezuitów¹. Z tego ostatniego powodu niniejsze opracowanie oparte zostało przede wszystkim na projektach ze znanego zbioru rycin w Bibliotece Narodowej w Paryżu oraz na publikowanych materiałach źródłowych²; najlepiej zachowany zespół budowli jezuitów w Łucku poddany został także badaniom architektonicznym.

W 1. ćwierci XVII w. na ruskich ziemiach Korony zaczęto budowę tylko trzech kolegiów: we Lwowie, w Łucku i w Kamieńcu Podolskim, podczas gdy w 2. ćwierci XVII w., w czasach Władysława IV, realizowano drugi projekt w Kamieńcu Podolskim oraz kolegia w Ostrogu, Winnicy i Barze (il. 1)³. Do naszych czasów zachował się zespół we Lwowie i w Łucku, częściowo w Winnicy oraz fragment skrzydła klasztorowego w Kamieńcu Podolskim. Publikowane materiały, a jednocześnie brak możliwości badań *in situ* kolegiów i kościoła Jezuitów we Lwowie, uzasadniają ograniczenie tematu do nie znanej dotąd architektury zespołów jezuitów na Wołyniu i Podolu⁴.

Najwięcej informacji uzyskano podczas pomiaru architektonicznego dawnego kościoła jezuitów (obecnej katedry) w Łucku⁵. Oto jak w świetle źródeł — w tym struktury materialnej budowli — przedstawia się historia budowlana zespołu jezuitów.

Jezuici przybyli do Łucka już w 1604 r. na zaproszenie biskupa Marcina Szyszkowskiego i rozpoczęli działalność misyjną przy ówczesnej katedrze Św. Trójcy⁶. Akt fundacyjny nowej budowli otrzymali w 1606 r. (zatwierdzony przez generała zakonu Aquavivę w 1608 r.), ale tymczasowo otworzyli szkołę